

65. Dowieść, że liczba $\log_{45} 75$ jest niewymierna.

Rozwiązanie:

Przeprowadzimy dowód nie wprost. Załóżmy, że liczba $\log_{45} 75$ jest wymierna i niech m/n będzie jej przedstawieniem w postaci ilorazu liczb naturalnych (zauważmy, że jest to liczba dodatnia). Wówczas otrzymujemy kolejno

$$\begin{aligned}\log_{45} 75 &= \frac{m}{n}, \\ 45^{m/n} &= 75, \\ 45^m &= 75^n.\end{aligned}$$

Wykażemy, że powyższe równanie nie ma rozwiązań w liczbach naturalnych m, n .

Rozkładając obie strony powyższej równości na iloczyny potęg liczb pierwszych otrzymujemy

$$3^{2m} \cdot 5^m = 3^n \cdot 5^{2n}.$$

Z twierdzenia o jednoznaczności rozkładu liczb naturalnych na czynniki pierwsze wynika, że wykładniki przy odpowiednich potęgach liczb pierwszych po obu stronach równości są równe, co prowadzi do następującego układu równań:

$$\begin{cases} 2m = n \\ m = 2n \end{cases}$$

Jednak powyższy układ równań nie ma rozwiązania w liczbach dodatnich m, n , gdyż dla takiego rozwiązania mielibyśmy

$$n = 2m > m = 2n > n,$$

czyli $n > n$, co nie może być prawdą.

Inne rozumowanie: rozwiązujemy układ równań i stwierdzamy, że jedyne rozwiązanie rzeczywiste $m = n = 0$ nie jest rozwiązaniem w liczbach naturalnych.

Doszliśmy do sprzeczności z założeniem, że liczba $\log_{45} 75$ jest wymierna.

Otrzymana sprzeczność dowodzi, że liczba $\log_{45} 75$ jest niewymierna.

66. Niech

$$a = 2^{32} \cdot 3^{11} \cdot 6^{10} \quad \text{oraz} \quad b = 2^{34} \cdot 3^{12} \cdot 6^{10}.$$

Rozstrzygnąć, czy liczba $\log_a b$ jest wymierna czy niewymierna.

Rozwiązanie:

Ponieważ $a = 2^{42} \cdot 3^{21} = 12^{21}$ oraz $b = 2^{44} \cdot 3^{22} = 12^{22}$, otrzymujemy

$$\log_a b = \frac{22}{21},$$

co jest liczbą wymierną.

67. Dowieść, że liczba $\log_{(3/2)} \left(\frac{9}{8} \right)$ jest niewymierna.

Rozwiązanie:

Przeprowadzimy dowód nie wprost. Załóżmy, że liczba $\log_{(3/2)}\left(\frac{9}{8}\right)$ jest wymierna i niech m/n będzie jej przedstawieniem w postaci ilorazu liczb naturalnych (zauważmy, że jest to liczba dodatnia, bo podstawa logarytmu i liczba logarytmowana są większe od 1). Wówczas otrzymujemy kolejno

$$\begin{aligned}\log_{(3/2)}\left(\frac{9}{8}\right) &= \frac{m}{n}, \\ \left(\frac{3}{2}\right)^{m/n} &= \frac{9}{8}, \\ \left(\frac{3}{2}\right)^m &= \left(\frac{9}{8}\right)^n, \\ 8^n \cdot 3^m &= 2^m \cdot 9^n.\end{aligned}$$

Wykażemy, że powyższe równanie nie ma rozwiązań w liczbach naturalnych m, n .

Rozkładając obie strony powyższej równości na iloczyny potęg liczb pierwszych otrzymujemy

$$2^{3n} \cdot 3^m = 2^m \cdot 3^{2n}.$$

Z twierdzenia o jednoznaczności rozkładu liczb naturalnych na czynniki pierwsze wynika, że wykładniki przy odpowiednich potęgach liczb pierwszych po obu stronach równości są równe, co prowadzi do następującego układu równań:

$$\begin{cases} 3n = m \\ m = 2n \end{cases}$$

Jednak powyższy układ równań nie ma rozwiązania w liczbach dodatnich m, n , gdyż dla takiego rozwiązania mielibyśmy

$$m = 3n > 2n = m,$$

czyli $m > m$, co nie może być prawdą.

Inne rozumowanie: rozwiązujemy układ równań i stwierdzamy, że jedyne rozwiązanie rzeczywiste $m = n = 0$ nie jest rozwiązaniem w liczbach naturalnych.

Doszliśmy do sprzeczności z założeniem, że liczba $\log_{(3/2)}\left(\frac{9}{8}\right)$ jest wymierna.

Otrzymana sprzeczność dowodzi, że liczba $\log_{(3/2)}\left(\frac{9}{8}\right)$ jest niewymierna.

68. Dowieść, że liczba $\log_{(4/15)}\left(\frac{15}{8}\right)$ jest niewymierna.

Rozwiązanie:

Przeprowadzimy dowód nie wprost. Załóżmy, że liczba $\log_{(4/15)}\left(\frac{15}{8}\right)$ jest wymierna i niech będzie ona równa $-m/n$, gdzie m, n są liczbami naturalnymi (**zauważmy, że jest to liczba ujemna, bo podstawa logarytmu jest mniejsza od 1, a liczba logarytmowana jest większa od 1**). Wówczas otrzymujemy kolejno

$$\log_{(4/15)}\left(\frac{15}{8}\right) = -\frac{m}{n},$$

$$\begin{aligned} \left(\frac{4}{15}\right)^{-m/n} &= \frac{15}{8}, \\ \left(\frac{4}{15}\right)^{-m} &= \left(\frac{15}{8}\right)^n, \\ \left(\frac{15}{4}\right)^m &= \left(\frac{15}{8}\right)^n, \\ 15^m \cdot 8^n &= 15^n \cdot 4^m. \end{aligned}$$

Wykażemy, że powyższe równanie nie ma rozwiązań w liczbach naturalnych m, n .

Rozkładając obie strony powyższej równości na iloczyny potęg liczb pierwszych otrzymujemy

$$2^{3n} \cdot 3^m \cdot 5^m = 2^{2m} \cdot 3^n \cdot 5^n.$$

Z twierdzenia o jednoznaczności rozkładu liczb naturalnych na czynniki pierwsze wynika, że wykładniki przy odpowiednich potęgach liczb pierwszych po obu stronach równości są równe, co prowadzi do następującego układu równań:

$$\begin{cases} 3n = 2m \\ m = n \\ m = n \end{cases}$$

Jednak powyższy układ równań nie ma rozwiązania w liczbach dodatnich m, n , gdyż dla takiego rozwiązania mielibyśmy

$$2m = 3n > 2n = 2m,$$

czyli $2m > 2m$, co nie może być prawdą.

Inne rozumowanie: rozwiązujemy układ równań i stwierdzamy, że jedyne rozwiązanie rzeczywiste $m = n = 0$ nie jest rozwiązaniem w liczbach naturalnych.

Doszliśmy do sprzeczności z założeniem, że liczba $\log_{(4/15)}\left(\frac{15}{8}\right)$ jest wymierna.

Otrzymana sprzeczność dowodzi, że liczba $\log_{(4/15)}\left(\frac{15}{8}\right)$ jest niewymierna.

Uwaga: Ponieważ korzystamy z jednoznaczności rozkładu na czynniki pierwsze liczb naturalnych, **błędne** jest każde rozwiązanie oparte na rozkładzie, w którym:

- zamiast rozkładu na czynniki pierwsze występuje rozkład z potęgami piętnastki, lub
- występują wykładniki, o których nie wiadomo, czy są nieujemne.

69. Dowieść, że liczba $\sqrt{2} + \sqrt[3]{3}$ jest niewymierna.

Rozwiązanie:

Przeprowadzimy dowód nie wprost. Załóżmy, że dana w zadaniu liczba jest wymierna i oznaczmy ją przez w . Wówczas otrzymujemy kolejno:

$$\begin{aligned} w &= \sqrt{2} + \sqrt[3]{3}, \\ w - \sqrt{2} &= \sqrt[3]{3}, \end{aligned}$$

$$\begin{aligned}(w - \sqrt{2})^3 &= 3, \\ w^3 - 3w^2 \cdot \sqrt{2} + 6w - 2\sqrt{2} &= 3, \\ w^3 + 6w - 3 &= (3w^2 + 2) \cdot \sqrt{2}, \\ \frac{w^3 + 6w - 3}{3w^2 + 2} &= \sqrt{2},\end{aligned}$$

co nie jest możliwe, gdyż po lewej stronie równości występuje liczba wymierna (zauważmy, że mianownik $3w^2 + 2$ jest różny od zera jako liczba dodatnia), a po prawej niewymierna.

Otrzymana sprzeczność dowodzi, że błędne było założenie, że liczba $\sqrt{2} + \sqrt[3]{3}$ jest wymierna. Zatem liczba ta jest niewymierna.

70. Dane są takie liczby rzeczywiste a, b, c , że liczby $a + b + c$ oraz $a^2 + b^2 + c^2$ są wymierne. Dowieść, że liczba $ab + bc + ca$ jest wymierna.

Rozwiązanie:

Teza zadania wynika ze wzoru

$$ab + bc + ca = \frac{(a + b + c)^2 - (a^2 + b^2 + c^2)}{2}.$$

71. Podać przykład takiej liczby rzeczywistej dodatniej $x \neq 1$, że liczba $\log_x(x + 10)$ jest wymierna.

Wskazówka: Załóż, że $\log_x(x + 10)$ jest równe tak dobranej konkretnej liczbie wymiernej, aby dało się wyliczyć x .

Uzasadnić poprawność podanego przykładu, np. przez wyliczenie wartości $\log_x(x + 10)$.

Rozwiązanie:

Sposób I:

Zakładając, że

$$\log_x(x + 10) = w,$$

otrzymujemy równanie

$$x^w = x + 10. \quad (\#)$$

Wybieramy taką wartość wymierną w , abyśmy umieli rozwiązać równanie $(\#)$ i liczymy na to, że znajdziemy rozwiązanie dodatnie. Dla $w = 2$ równanie $(\#)$ przybiera postać

$$x^2 = x + 10.$$

Rozwiązujemy powyższe równanie kwadratowe¹ otrzymując

$$x = \frac{1 \pm \sqrt{41}}{2},$$

a ponieważ interesuje nas rozwiązanie dodatnie, przyjmujemy

$$x = \frac{1 + \sqrt{41}}{2}$$

¹Standardowe rachunki są tu pominięte, ale na kolokwium powinny się znaleźć w rozwiązaniu.

i wówczas

$$\log_x(x+10) = \log_x x^2 = 2$$

jest liczbą wymierną.

Sposób II:

Postępujemy jak w sposobie I przyjmując $w = -1$, co prowadzi nas do równania

$$x^{-1} = x + 10$$

mającego rozwiązanie dodatnie

$$x = \sqrt{26} - 5.$$

Wówczas

$$\log_x(x+10) = \log_x x^{-1} = -1$$

jest liczbą wymierną.

72. Podać 4 przykłady liczb rzeczywistych dodatnich $x \neq 1$, dla których liczba

$$\log_x(x+120)$$

jest wymierna.

Wsk.: Najpierw rozwiąż poprzednie zadanie lub zapoznaj się z jego rozwiązaniem. Uzasadnić poprawność podanych przykładów, np. przez wyliczenie wartości $\log_x(x+120)$.

Rozwiązanie:

Przykład I:

Dla $x = 5$ liczba $\log_x(x+120) = \log_5 125 = 3$ jest liczbą wymierną.

Przykład II:

Dla $x = 8$ liczba $\log_x(x+120) = \log_8 128 = \frac{7}{3}$ jest liczbą wymierną.

Przykład III:

Zakładając, że

$$\log_x(x+120) = w,$$

otrzymujemy równanie

$$x^w = x + 120. \quad (\#)$$

Wybieramy taką wartość wymierną w , abyśmy umieli rozwiązać równanie $(\#)$ i liczymy na to, że znajdziemy rozwiązanie dodatnie. Dla $w = 2$ równanie $(\#)$ przybiera postać

$$x^2 = x + 120.$$

Rozwiązujemy powyższe równanie kwadratowe² otrzymując

$$x = \frac{1 \pm \sqrt{481}}{2},$$

a ponieważ interesuje nas rozwiązanie dodatnie, przyjmujemy

$$x = \frac{1 + \sqrt{481}}{2}$$

²Standardowe rachunki są tu pominięte, ale na kolokwium powinny się znaleźć w rozwiązaniu.

i wówczas

$$\log_x(x+120) = \log_x x^2 = 2$$

jest liczbą wymierną.

Przykład IV:

Postępujemy jak w przykładzie III przyjmując $w = -1$, co prowadzi nas do równania

$$x^{-1} = x + 120$$

mającego rozwiązanie dodatnie

$$x = \sqrt{3601} - 60.$$

Wówczas

$$\log_x(x+120) = \log_x x^{-1} = -1$$

jest liczbą wymierną.

Inny sposób uzyskania tego przykładu: W równości

$$\log_{(\sqrt{n+1}-\sqrt{n})}(\sqrt{n+1} + \sqrt{n}) = -1.$$

podstawiamy $n = 3600$, skąd otrzymujemy $x = \sqrt{3601} - 60$.

73. Dowieść, że istnieje nieskończenie wiele takich liczb naturalnych $n \geq 2$, że liczba

$$\sum_{k=2}^n \log_2 \log_k(k+1)$$

jest wymierna.

Rozwiązanie:

Przyjmijmy $n = 2^{2^m} - 1$, gdzie m jest liczbą naturalną. Wówczas korzystając z równości $\log_a b \cdot \log_b c = \log_a c$ otrzymujemy

$$\sum_{k=2}^n \log_2 \log_k(k+1) = \log_2 \prod_{k=2}^n \log_k(k+1) = \log_2 \log_2(n+1) = \log_2 \log_2 2^{2^m} = m.$$

74. Dowieść, że nie istnieje liczba wymierna $q > 1$ spełniająca równość $q^q = 16$.

Rozwiązanie:

Przeprowadzimy dowód nie wprost. Przypuśćmy więc, że taka liczba q istnieje i zapiszmy ją w postaci ułamka nieskracalnego m/n o naturalnym liczniku i mianowniku.

Otrzymujemy wówczas kolejno:

$$\begin{aligned} \left(\frac{m}{n}\right)^{m/n} &= 16, \\ \left(\frac{m}{n}\right)^m &= 16^n, \\ m^m &= 16^n \cdot n^m. \end{aligned} \quad (\heartsuit)$$

Dowód zostanie zakończony, jeżeli wykażemy, że równanie $(\heartsuit)$ nie może być spełnione przez względnie pierwsze liczby naturalne m, n . Tę część dowodu można przeprowadzić różnymi sposobami.

Sposób I (najprostszy):

Liczba n nie może być równa 1, gdyż w takim przypadku równanie ($\heartsuit$) przyjęłoby postać $m^m = 16$, skąd wobec $2^2 < 16 < 3^3$ mielibyśmy $2 < m < 3$.

Zatem liczba n , jako liczba naturalna większa od 1, ma dzielnik pierwszy, oznaczmy go przez p . Wówczas prawa strona równości ($\heartsuit$) jest podzielna przez p , a zatem lewa strona też jest podzielna przez p . Skoro jednak liczba m^m jest podzielna przez liczbę pierwszą p , to także m jest podzielne przez p , co przeczy założeniu, że liczby m i n są względnie pierwsze.

Sposób II (jeśli ktoś się zapatrzy na liczbę $16 = 2^4$ i nie dostrzeże sposobu I):

Ponieważ prawa strona równania ($\heartsuit$) jest podzielna przez 2, to i lewa strona też jest podzielna przez 2, a w konsekwencji liczba m jest parzysta, a względnie pierwsza z nią liczba n jest nieparzysta. Niech k będzie wykładnikiem, z jakim liczba 2 wchodzi do rozkładu liczby m na iloczyn potęg liczb pierwszych. Porównując wykładniki, z jakimi dwójka występuje po obu stronach równości ($\heartsuit$) otrzymujemy

$$km = 4n, \quad \text{skąd} \quad \frac{m}{n} = \frac{4}{k}.$$

Wobec nierówności $m > n$ musi być $k \leq 3$, skąd para (m, n) jest jedną z par $(4, 1)$, $(2, 1)$, $(4, 3)$ (odpowiednio dla $k = 1, 2, 3$).

To zostawia trzy potencjalne wartości q mogące spełniać daną w treści zadania równość, a mianowicie $q = 4$, $q = 2$ i $q = 4/3$. Jednak bez trudu sprawdzamy, że żadna z tych liczb nie spełnia równania $q^q = 16$, np. dlatego, że żadna nie wpada do przedziału $(2, 3)$.

Poniższe 3 zadania są podobne do poprzednich. Omówić je tylko wtedy, gdy zostanie czasu.

---

75. Dowieść, że liczba $\log_{60}150$ jest niewymierna.

Rozwiązanie:

Przeprowadzimy dowód nie wprost. Załóżmy, że liczba $\log_{60}150$ jest wymierna i niech m/n będzie jej przedstawieniem w postaci ilorazu liczb naturalnych (zauważmy, że jest to liczba dodatnia). Wówczas otrzymujemy kolejno

$$\begin{aligned} \log_{60}150 &= \frac{m}{n}, \\ 60^{m/n} &= 150, \\ 60^m &= 150^n. \end{aligned}$$

Wykażemy, że powyższe równanie nie ma rozwiązań w liczbach naturalnych m, n .

Sposób I

Rozkładając obie strony powyższej równości na iloczyny potęg liczb pierwszych otrzymujemy

$$2^{2m} \cdot 3^m \cdot 5^m = 2^n \cdot 3^n \cdot 5^{2n}.$$

Z twierdzenia o jednoznaczności rozkładu liczb naturalnych na czynniki pierwsze wynika, że wykładniki przy odpowiednich potęgach liczb pierwszych po obu stronach równości są równe, co prowadzi do następującego układu równań:

$$\begin{cases} 2m = n \\ m = n \\ m = 2n \end{cases}$$

Jednak powyższy układ równań nie ma rozwiązania w liczbach dodatnich m, n , gdyż dla takiego rozwiązania mielibyśmy

$$n = 2m > m = n,$$

czyli $n > n$, co nie może być prawdą.

Inne rozumowanie: rozwiązujemy układ równań i stwierdzamy, że jedyne rozwiązanie rzeczywiste $m = n = 0$ nie jest rozwiązaniem w liczbach naturalnych.

Sposób II

Ostatnią niezerową cyfrą liczby 60^m jest 6, a ostatnią niezerową cyfrą liczby 150^n jest 5, zatem liczby te nie mogą być równe.

W obu sposobach doszliśmy do sprzeczności z założeniem, że liczba $\log_{60}150$ jest wymierna.

Otrzymana sprzeczność dowodzi, że liczba $\log_{60}150$ jest niewymierna.

76. Dowieść, że liczba $\log_{2700}9000$ jest niewymierna.

Rozwiązanie:

Przeprowadzimy dowód nie wprost. Załóżmy, że liczba $\log_{2700}9000$ jest wymierna i niech m/n będzie jej przedstawieniem w postaci ilorazu liczb naturalnych (zauważmy, że jest to liczba dodatnia). Wówczas otrzymujemy kolejno

$$\begin{aligned} \log_{2700}9000 &= \frac{m}{n}, \\ 2700^{m/n} &= 9000, \\ 2700^m &= 9000^n. \end{aligned} \tag{1}$$

Wykażemy, że powyższe równanie nie ma rozwiązań w liczbach naturalnych m, n .

Rozkładając obie strony powyższej równości na iloczyn potęg liczb pierwszych otrzymujemy

$$2^{2m} \cdot 3^{3m} \cdot 5^{2m} = 2^{3n} \cdot 3^{2n} \cdot 5^{3n}. \tag{2}$$

Z twierdzenia o jednoznaczności rozkładu liczb naturalnych na czynniki pierwsze wynika, że wykładniki przy odpowiednich potęgach liczb pierwszych po obu stronach równości są równe, co prowadzi do następującego układu równań:

$$\begin{cases} 2m = 3n \\ 3m = 2n \\ 2m = 3n \end{cases} \tag{3}$$

Jednak układ równań (3) nie ma rozwiązania w liczbach dodatnich m, n , gdyż dla takiego rozwiązania mielibyśmy

$$2m = 3n > 2n = 3m > 2m,$$

czyli $2m > 2m$, co nie może być prawdą.

Inne rozumowanie: rozwiążemy układ równań i stwierdzamy, że jedyne rozwiązanie rzeczywiste $m = n = 0$ nie jest rozwiązaniem w liczbach naturalnych.

Doszliśmy więc do sprzeczności z założeniem, że liczba $\log_{2700} 9000$ jest wymierna.

Otrzymana sprzeczność dowodzi, że liczba $\log_{2700} 9000$ jest niewymierna.

77. Dowieść, że liczba $\log_{(9/5)} \left(\frac{27}{25} \right)$ jest niewymierna.

Rozwiązanie:

Przeprowadzimy dowód nie wprost. Załóżmy, że liczba $\log_{(9/5)} \left(\frac{27}{25} \right)$ jest wymierna i niech m/n będzie jej przedstawieniem w postaci ilorazu liczb naturalnych (zauważmy, że jest to liczba dodatnia, bo podstawa logarytmu i liczba logarytmowana są większe od 1). Wówczas otrzymujemy kolejno

$$\begin{aligned} \log_{(9/5)} \left(\frac{27}{25} \right) &= \frac{m}{n}, \\ \left(\frac{9}{5} \right)^{m/n} &= \frac{27}{25}, \\ \left(\frac{9}{5} \right)^m &= \left(\frac{27}{25} \right)^n, \\ 9^m \cdot 25^n &= 27^n \cdot 5^m. \end{aligned}$$

Wykażemy, że powyższe równanie nie ma rozwiązań w liczbach naturalnych m, n .

Rozkładając obie strony powyższej równości na iloczyny potęg liczb pierwszych otrzymujemy

$$3^{2m} \cdot 5^{2n} = 3^{3n} \cdot 5^m.$$

Z twierdzenia o jednoznaczności rozkładu liczb naturalnych na czynniki pierwsze wynika, że wykładniki przy odpowiednich potęgach liczb pierwszych po obu stronach równości są równe, co prowadzi do następującego układu równań:

$$\begin{cases} 2m = 3n \\ 2n = m \end{cases}$$

Rozwiązujemy układ równań i stwierdzamy, że $3n = 2m = 4n$, skąd istnieje jedyne rozwiązanie rzeczywiste $m = n = 0$, które nie jest rozwiązaniem w liczbach naturalnych.

Doszliśmy do sprzeczności z założeniem, że liczba $\log_{(9/5)} \left(\frac{27}{25} \right)$ jest wymierna.

Otrzymana sprzeczność dowodzi, że liczba $\log_{(9/5)} \left(\frac{27}{25} \right)$ jest niewymierna.